

"Bilginin her çağda artması olgusundan hareketle, insanlığın da her çağda ileri gittiği olgusunu alkarmak mümkün müdür?"

138

Uluğ Nutku

İlerleme Arma Nereye?

Bir bilim olarak sosyolojinin kurucu babası olarak kabul edilen A. Comte insanlık tarihinin -Uluğ Nutku'nun da sözünü ettiği- telden- kendine iâkin bir anlamı olduğunu iddia etmiş ve bunu üa hal yasası kavramsallaştırmalarıyla açıklamıştır. Buna göre insanlık önce cesitli totem ve tabulara taptığı, rıznelere ruh attığı bir teolojik çağdan geçmiştir. Teolojik çağ, artık soyut ve tek bir tanrının kabul edildiği metafizik çağ tabip etmiştir ve nihayet 19. yy'a geldiğimizde sanayi devrimini vuku bulmuş, bilim ve düşünce önem kazanmaya başlamış, insanlar geçmişteki irrasyonel düşünceyi terkederet, bilim ve deneyin ışığındaki görüş ve düşünceyle hayatlarına yön vermeye başlamışlardır. Yani sanayi devrimini bir nevi epistemolojik bir kopuşun fitilini ateşlemiştir. Bu insanlığın pozitif çağın ayak basışının ilk habercisidir. İnsanlık bu çağda artık kavga etmeyecek, mutlak anlamda düşünce tesis edilecektir. Pozitivizmin insanlığa vadettiği esas budur.

Comte, böyle bir tarih anlayışı ve geleceğe dair böyle bir ütopya çizerken insanlığın hala bir manevi alan talebinin olduğu gerçeğini ihmal etmez ve hocası Saint-Simon'un bilim adamlarından oluşan bir ruhban sınıfı var etme fikrinden de hareketle bir pozitif din oluşturma çabasına girer, üstelik bunun ilmi halini dahi söyleme alır: "Pozitivist İlmihal"

Comte'un, Comte'un seleftarının (ilerlemeci tarih anlayışının temsilcileri: ~~Asis~~ Augustinus'a kadar dayanır) ve Comte'un haleflerinin (M. Rousseau gibi) ilerlemeci tarih anlayışının tıkanıdığı noktada tam olarak bu manevi alan noktasıdır. Kısaca tarih süresi geçen fikirlerin öngördüğü biçimde seyr etmeyecektir. 1. ve 2. dünya savaşları gibi kitlesel buyumların yaşandığı bir dönem meydana gelecek, Fasizm ve Nazizm gibi fikirlerin tahakkümüne girmiş dünya ülkeleri sivil halka pek çok esiyetler çeptireceklerdir. Sözelimi Hitler pozitif bilim anlayışının getirilerinden biri olan öyeni teknolojisiyle saf bir Alman irki yaratmak gibi bir gaye gödecek ve bu gayesini gerçekleştirecek uğruna kord: "üstün insan" tasavvuruna uymayan nüfusun önemli bir kısmını ya hadım edecek ya da öldüreceklerdir.

Örneklere usatmak mümkün olduğu gibi esas uygulamak istediğim durum; Pas derinde tustar ve sokaklarda savasan insanlığının yaşadığı tek gelişmenin artık gelişmiş bir totenolojiye sahip tofolar ve bombalarla savasıyor olduklarıdır.

İletimci tarih tasavvuru, ısrarla insanlığın bu yönünü görmeyen gelmekte ve iletişim kavramını teknolojinin ve bilimin sınırları içine hapsedmektedir. İkinci bu anlayış insanlık tarafınca bir karşılık bulmamıştır. Bugün "nostaljiye duyulan özlem" bu durumun en net göstergesidir. İnternetin teşvik ve belki de daha çok - teşhir ediciliği bu nostalji özlemini tetikleyen ana hususlardan biridir. Kasa bugün hergibi bir birey sahifedondurmasını yerken, diğer bir tarafta facebook arayüzünde dalıktan ölmek üzere olan bir çocuğa veyahut bir tecrübe haberine rastlayabilmektedir. Teknolojinin bu yönüyle bir mutluluğa gelmediği, söylenebilir. Komsu ve arkadaşlık bağları sayılamaz, ağırlıca tüketen ancak asla tatmin olmayan, sebük ve fazlasıyla bireyci olan modern insan - belki biraz da tanımı gereği - mutsuzlardır.

Aldous Huxley, Casur Yeni Dünya kitabında ortaya koyduğu kurguyla bu duruma oldukça güzel bir izah getirmektedir. Huxley söz konusu kitabında "doğum" mefhumunun ve dolayısıyla aile mefhumunun da ortadan kalktığı bir dünya tahayyül eder. Bu dünyada üreme makinesi aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu süreçte esasen bireylerin kantarında bir ağırlıklı doğayla oynanarak, bireyin zeka düzeyleri ve taşıdığı durumları belirlemektedir. Bu sayede sınıflı bir toplum yapısının varlığı biyolojik düzeyde bir karşılık bularak bir mesruyet düzeni sağlanmaktadır. Böylece bulunduğu durumu sorgulamayan insan mutlu olacaktır.

Huxley'in yarattığı dünyada ayrıca sınırsız cehennemler vardır. Sosyalimi cinsellik artık bir tabu olmaktan almıştır. Zaten "Anne" ve "Baba" gibi kavramların olmadığı bu dünyada "herkes, herkes içindedir." anlayışı mevcuttur.

Böyle bir dünyada yaşamakta olan anatarakter bir gün kendini; bir gezituru kapsamında dünyadan izale olarak hayatlarını idame ettiren ilkel bir tabiiyetin içinde bulur. Bu tabiiyetin hayat anlayışına ve yaşayış biçimine sahip olan anatarakter; hiç bir manevi bağlılığının bulunmadığı, salt olarak sisteme hizmet etmek maksadıyla çalıştığı kendi dünyasına döndüğünde bir uyumsuz yaşayacak ve artık içinde bulunduğu durumda katlanamayarak intihaya geçilecektir.

Bundan sonra hikayenin sonunu tahmin etmek pek zor değil; anatarakteri, sistemde absalülite meydana getiren birinin olduğunu fark eden yönetici-üst kesim tarafından imha edilir. Huxley'in kitabı, böyle bitirirler olusunun ironik bir yönü de vardır. Kasa modern dünya içinde doğan özgürlüğü ve heterojenlik barındırma iddiasındadır ancak pratik hayat, teoriye uymaz. Bugün için konuşacak olursak kitle iletişim aracının bazıları "aynı" lastirdiğini söylemek mümkün.

Bir takım devrimci kuramın bugün için silyet ettikleri şeylerin başında gelen esas şeyin teknolojileri olmasının da ana sebebi budur.

Galiba bu durumun en güzel örneğini, 2016 yılında gerçekleşen Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimlerinde gördük. Bir tarafta televizyonu oldukça etkin kullanan Hillary Clinton cephesi, diğer tarafta ise medyada oldukça pasif bir konumda olan Donald Trump cephesi vardı. Fakat çok onkret sirteti, gazeteci ve araştırmacı seçimlerin galibinin Clinton olacağı konusunda neredeyse emindi. Ancak işbir tahmin edildiği gibi ibriklemedi ve Trump seçimden galip olarak ayrıldı. Bu nasıl olmuştur? Bu soruya verilebilecek en dramli cevap Trump'ın bilhassa Facebook gibi ağlarda son derece aktif bir propaganda yürütmesi olduğudur.

Sosyal Medyanın bu "aynı"lastriyalığın ulasacağı boyutları tahmin etmek oldukça zor ancak Gsus Yeni Dünya ve 1980'ler romanlarında azizini distopyanın -en azından ifade etmek istedikleri şey açısından- yabana atılmayacak nitelikte olduğu söylenebilir.

Modern dünya için iddia edilen bir başka şey ise bugün insanların artık farklı görüş ve düşüncelere karşı daha hoşgörülü olduğudur. Bu ifadenin de yanlış olduğunu söylemek mümkün. İnsanlar birbirlerine hoşgörü "duymuyor", hoşgörü "göstürüyor". Bu iki kavram arasındaki sınırı iyi anlamak gerek. Keza bir bugün sonu biliyoruz ki insan toplulukları bugün, den olduğu gibi varlığını tehdit edebilecek bir şeyle karşılaşmış, an hoşgörü gösterisine son verebilecek ve bundan daha büyük betutlarda bir yitima sebebiyet verebilecek nitelikte. Bugün ortadagıda ve bilhassa Suriye'de yaşanan insanlık dramı bu durumun en net göstergelerinden.

Nihayetinde söylemeyecektir den şey yine ibrikleme mefhumunun generelilik bildirdiğidir ancak bunu sormak gerekir: "ibrikleme, ama neye?"